

L'Agrest

INFO quadrimestral del Parc Natural de la Tinença de Benifassà

01

TORNAR A
COMENÇAR

02

MANTENIMENT I
CONSERVACIÓ

04

COMUNICACIÓ I
DIVULGACIÓ

12

DESCOBRINT LA
TINENÇA
El bovalar de Castell
de Cabres

13

PROJECTE DE
REINTRODUCCIÓ
DEL CREBALÒS

15

COL·LABORACIÓ
Mauricio Esteller
Grañana

GENERALITAT
VALENCIANA

TOTS
A UNA
veu

parc natural
de la tinença
de benifassà

Nº 16 GENER – ABRIL 21

TORNAR A COMENÇAR

Per fi ha arribat 2021, un any ple d'esperances per tornar a començar de veritat, amb energies renovades i amb molts projectes ajornats per reprendre. Però enguany no va començar com ens haguera agradat. La pandèmia no deixa respir i recentment encetat l'any vam sofrir restriccions severes per frenar la dispersió dels contagis, de manera que les activitats organitzades es van haver de suspendre.

A mitjans març, però, la situació era una altra i molt a poc a poc hem anat recuperant la nostra manera de viure, lluny encara d'aquella normalitat passada, però que ens dóna la confiança necessària per ser optimistes. Junt amb la lenta però constant relaxació de les mesures restrictives s'ha vist un augment en el nombre de visitants que vénen al parc natural de la Tinença de Benifassà, així com a la resta d'espais naturals protegits del país, atrets pel patrimoni natural, històric i etnogràfic, però també per a gaudir d'un ampli ventall d'activitats a l'aire lliure: senderisme, ciclisme, observació d'aus, entre d'altres. D'aquesta manera, durant els dies festius de Setmana Santa i Pasqua, s'han disparat les visites i, malauradament amb això, els vehicles mal aparcats, els rescats i les deixalles a la muntanya.

Per assolir l'equilibri necessari entre l'Ús Públic i la conservació d'aquest patrimoni natural i cultural i garantir que la qualitat de la visita contribueixi al desenvolupament socioeconòmic dels seus pobles, es fa necessari desenvolupar actuacions encaminades a la informació i sensibilització ambiental, acompanyades d'altres accions de gestió i regulació; ha de prevaldre la col·laboració i la transversalitat entre els gestors de l'espai, la població local i les seues institucions, i els visitants, per tal d'enfortir els sistemes naturals existents així com les espècies animals i vegetals que hi conviuen.

MANTENIMENT I CONSERVACIÓ

Durant el primer quadrimestre de l'any 2021, les brigades del parc natural de la Tinença han tingut molta feina. A totes les feines habituals (neteja i manteniment de sendes, camins i àrees d'ús públic, reparació i fabricació de senyals, etc.) s'ha afegit la revisió de totes i cadascuna de les rutes, pistes i sendes del parc natural per tal de comprovar els danys provocats per les nevades caigudes a mitjan gener. Aquestes revisions han anat acompanyades de la reparació i neteja de restes vegetals caigudes en el camí o la restauració de senyals, i són imprescindibles per a garantir el pas i la seguretat dels veïns i visitants del parc natural. A més de les feines forestals, les brigades també han col·laborat amb el repartiment de sal en alguns camins menys accessibles, com seria la pista fins al canyet, on gràcies a aquesta tasca es va poder garantir el subministrament setmanal a les aus carronyaires.

Una altra de les feines periòdiques i que cal revisar, especialment després dels fenòmens meteorològics adversos, és la comprovació de l'estat de les plantacions realitzades pel projecte *Life renaix el bosc* al llarg tot el territori. Així les dues brigades del parc natural van revisar les parcel·les repartides pel Mas del Peraire, Castell de Cabres, Vallibona, La Tenalla, el Boixar o Coratxà, i van restaurar aquells protectors que ho van requerir.

A més, les brigades han estat treballant en la finca cedida per al projecte de recuperació de varietats agrícoles locals i tradicionals, per tal de deixar-la enllestida per al moment de la plantació dels arbres fruiters, en un futur. En aquesta línia, també van realitzar un curs de formació en empelt per col·laborar més activament en el projecte.

Durant aquests mesos, cal destacar també la restauració i nova fabricació dels elements que componen les fonts, abeuradors i surgències d'aigua que així ho requereixen, com és la Font de l'Ullal de la Fou, a Vallibona.

DECLARADA LA RESERVA DE FAUNA SILVESTRE DEL MONESTIR DE SANTA MARIA DE BENIFASSÀ

La Conselleria d'Agricultura, Desenvolupament Rural, Emergència Climàtica i Transició Ecològica ha designat la zona del monestir de Santa Maria de Benifassà com a reserva de fauna silvestre. Aquesta denominació s'empra per a protegir extensions de territori relativament menudes que continguen poblacions excepcionals d'espècies de fauna silvestre, n'alberguen temporalment algunes en fases vitals crítiques per a supervivència, o siguen objecte de treballs continus d'investigació.

En aquest sentit a la zona del monestir queden protegides prioritàriament les següents espècies: el trençalòs, el falcó pelegrí, el porc senglar, la cabra salvatge, el cabirol, el voltor comú, l'aufrany i l'àguila calçada.

Per a la correcta protecció d'aquestes espècies es restringeixen i prohibeixen algunes pràctiques com l'abocament de materials, la destrucció de tanques, cartells o altres estructures, o la captura de qualsevol animal que es trobe en el territori. La caça, a més, estarà fortament regulada i només es podrà donar en situacions de control poblacional d'espècies de caça major amb autorització prèvia.

Per altra banda, la creació de la reserva de fauna silvestre també preveu accions de conservació per a l'espai, així com donar autoritzacions per a la realització d'activitats educatives, científiques o conservacionistes.

Cliqueu ací per veure la norma completa

EL PARC NATURAL TENYIT DE BLANC

A principi d'any ens va visitar la borrasca Filomena i va deixar al seu pas baixes temperatures i una bona nevada que va convertir la Tinença en un lloc de postal.

El paisatge hivernal, però, anava acompanyat d'un risc per al desplaçament dels vianants i vehicles per culpa de les plaques de gel formades a la carretera i carrers, que va implicar la necessitat d'extremar les precaucions.

TREBALLS D'INVESTIGACIÓ

El parc natural de la Tinença de Benifassà col·labora amb diversos projectes d'investigació promoguts des de diferents organismes públics. Un d'ells és el projecte pilot "Xarxa Bioclima", realitzat i coordinat pel Centre d'Investigacions sobre Desertificació (CIDE) i pel CSIC, i el qual hem explicat en butlletins anteriors.

Així, durant aquest mes d'abril vam acompanyar als investigadors a realitzar algunes medicions sobre les parcel·les escollides a la Tinença, i vam poder conèixer de primera mà el treball constant d'aquests professionals. Esperem poder tornar amb ells aquest estiu per a realitzar el seguiment!

Més informació

L'Agrest 13

EL DIA DE L'ARBRE

El 31 de gener se celebra el Dia de l'Arbre a tot el territori valencià. Aquesta data vol servir de recordatori de la importància de protegir les superfícies arbrades, boscos i exemplars singulars d'arbres. I és que aquests juguen un paper fonamental en la lluita contra el canvi climàtic, en el manteniment de la biodiversitat, en la regulació del cicle de l'aigua i del carboni, en la conservació dels sòls i en la millora dels paisatges.

Enguany, a causa de les restriccions, no hem pogut commemorar aquest dia de la manera habitual. Així, en lloc de realitzar una activitat de plantació amb el públic en general, el Centre d'Educació Ambiental de la Comunitat Valenciana (CEACV) en col·laboració amb els parcs naturals de la Comunitat Valenciana han organitzat una **Campanya de plantacions simbòliques**, on s'ha volgut donar un reconeixement a aquelles persones que amb la seua feina tenen un paper fonamental en la conservació de la biodiversitat dels espais naturals protegits.

Així, al parc natural de la Tinença de Benifassà hem fet la plantació de dues pomeres silvestres amb Baltasar Verge Prades, agricultor local que ens ha prestat la seua inestimable ajuda i participació en el projecte de recuperació de fruiters tradicionals que es duu a terme al parc des de fa uns anys.

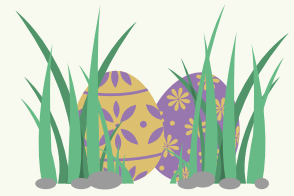
La plantació d'espècies forestals, no obstant, l'han realitzat igualment les brigades del parc natural, de manera que amb aquesta acció es contribuirà a fer l'espai més resilient als efectes derivats pel canvi climàtic.

Enguany també, emmarcat dins del projecte de recuperació de varietats agrícoles locals i tradicionals, s'ha fet el repartiment de 80 exemplars de cirers silvestres a la població local interessada. L'èxit del projecte posa en relleu l'estima de la població pel seu patrimoni i per la seua cultura. Així mateix, també s'ha realitzat una campanya per a ajudar als agricultors a preparar els arbres per al moment de l'empelt, quan tinguen suficient gruix.

ELS SENDERS DELS MAQUIS

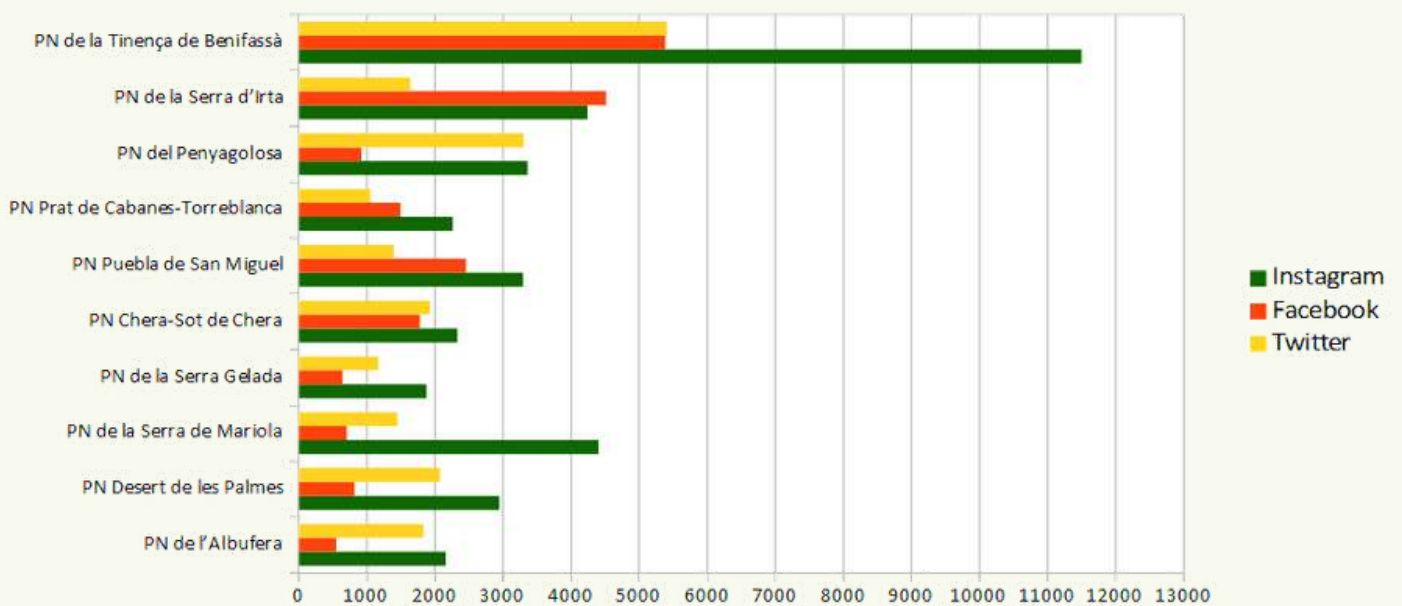
A mitjans de març vam reprendre les activitats organitzades, amb un aforament extremadament reduït per poder mantindre la seguretat dels participants, i la ruta escollida fou la variant curta de la Ruta Maqui.

Malgrat la climatologia adversa, vam gaudir d'una magnífica jornada on vam poder observar els diferents masos, masades, pous i construccions de pedra del camí, mentre explicàvem algunes històries protagonitzades per maquis, masovers i guàrdies civils que van transitar aquelles sendes en un període convuls de la història recent.

PASQUA AL PARC NATURAL

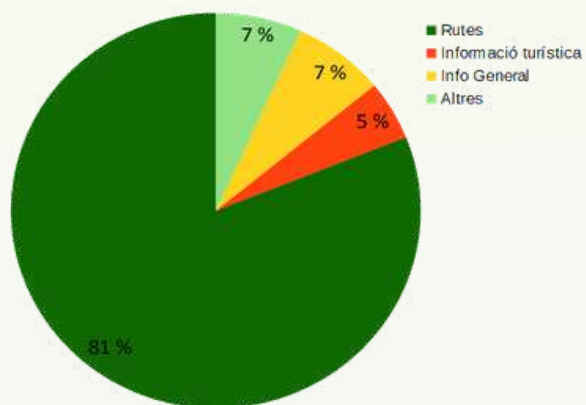
Durant els dies de Pasqua, tot i el tancament perimetral de la Comunitat Valenciana, es preveia una forta aflluència de visitants a la zona de la Tinença, fruit de la tendència actual cap a les zones rurals i espais naturals. A més, la ruta Maqui publicitada en xarxes socials durant els dies previs a setmana Santa, va tindre una forta repercussió, de manera que el parc natural de la Tinença va ser líder de visites en aquest aspecte en totes les xarxes socials dels parcs naturals de la Comunitat Valenciana.

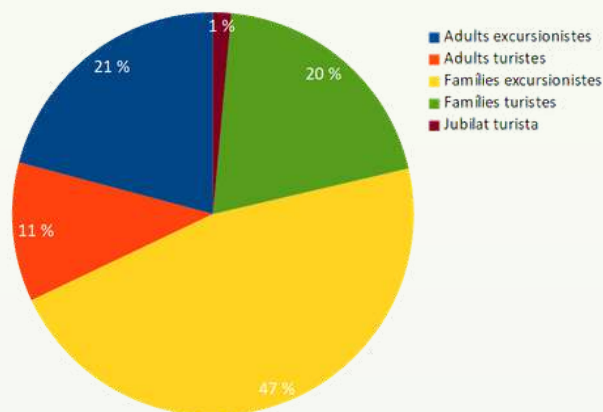
Repercussió de les notícies relacionades amb rutes a les xarxes socials durant la Setmana Santa

Així, per fer front a aquesta abundància massiva de turistes i senderistes, els dies festius es va instal·lar un punt informatiu a l'Àrea Recreativa de les Ombries de Benifassà, on els nombrosos visitants d'aquest indret del parc van poder informar-se de les diferents rutes que ofereix el parc natural, així com altra informació d'interès relacionada amb l'espai protegit o activitats a la zona, i es va recordar l'actitud que cal tindre durant una visita en el medi natural i rural. Complementàriament a aquesta tasca, en la mateixa àrea recreativa s'han instal·lat dos banys portàtils que es mantindran fins a finals de l'estiu, i s'han col·locat diferents cartells d'aforament màxim de vehicles estacionats. A més, durant aquells dies es fa reforçar la vigilància de la zona per part del servei de Prevenció d'Incendis i dels Agents Mediambientals.

Les dades extretes dels vora 300 visitants que es van apropar a la zona durant aquests dies mostren un clar interès dels visitants que ens van consultar per les rutes senderistes, on destaquen les famílies amb un perfil excursionista.

Tipologia d'informació sol·licitada

Perfil dels visitants atesos

DE NOU, VISITES AL CANYET

A mitjans de març es van poder reprendre les visites guiades al canyet del Mas del Boix, realitzades cada divendres des de l'any 2019 i que van haver de ser interrompudes durant el confinament de 2020 i després del Nadal per motius de la pandèmia.

A més, aquest abril vam organitzar de nou l'activitat senderista que, partint des de Castell de Cabres, travessa la microreserva del bovalar i acaba al canyet amb l'observació de les carronyaires. Lamentablement, es va haver de reorganitzar per motius climatològics adversos, de manera que la ruta es va haver de suspendre i únicament vam realitzar l'observació de les aus.

Durant l'activitat les educadores ambientals, a més d'explicar unes recomanacions i directrius per tal de no interaccionar ni molestar a la fauna, donen informació de les carronyaires que acudeixen, així com del projecte de reintroducció del Crebalòs que es du a terme per tornar l'espècie a la Tinença.

Si desitgeu visitar el punt d'alimentació d'aus rapinyaires, recordeu inscriure-vos prèviament als telèfons del parc natural, ja que l'aforament de la caseta d'observació és molt limitat i tenen preferència les persones inscrites.

Dijous 29 d'abril...

ENS TIREM A LA MUNTANYA!

GENERALITAT
VALENCIANA

parc natural
del desert
de les palmes

parc natural
de la tinença
de benifassà

PORTEM "LA RUTA MAQUI" A LES JORNADES D'INTERCANVI D'EXPERIÈNCIES ENTRE PARCS NATURALS

El passat 29 de març es dugueren a terme les quartes jornades d'Intercanvi d'Experiències entre Parcs Naturals de la Comunitat Valenciana, organitzades pel Departament Serveis - Parcs Naturals de VAERSA.

La Trobada, desenvolupada en format virtual, té com a principals objectius afavorir les sinergies entre el personal tècnic per tal de conèixer i compartir les experiències que estem desenvolupant als nostres parcs naturals en matèria d'educació ambiental, promoció d'investigació i altres treballs tècnics.

La jornada es va centrar en dues experiències, la primera de les quals parlava del treball dut a terme al Parc Natural del Desert de les Palmes respecte al projecte d'introducció de la ramaderia extensiva, on les educadores ambientals i el director - conservador, ens van contar com aquest innovador projecte pot afavorir la prevenció d'incendis forestals. A més, el projecte també inclou una sèrie d'activitats d'educació i sensibilització ambiental.

A continuació, l'equip d'educadores del Parc Natural de la Tinença de Benifassà va presentar el projecte de creació des dels inicis de la ruta Maqui, amb el títol "**Caminant per la història, resolent conflictes**".

La ponència va comptar amb la col·laboració del senyor Joan Baptista Beltran Reverter, coordinador de les Jornades dels Maquis a La Pobla de Benifassà i membre de l'Associació de Veïns i Propietaris de la Pobla, que ens va contar com va nàixer la idea i la col·laboració amb el parc natural. El nostre company Alejandro Atienza Martínez, que durant sis anys va treballar com educador a la Tinença, també va participar explicant-nos com va ser el procés d'investigació amb alguns dels veïns i algunes de les problemàtiques que es van trobar a l'hora de la senyalització de l'itinerari.

Durant la xarrada també vam explicar l'importantíssim treball realitzat per les brigades així com les diferents i exitoses activitats organitzades que s'han realitzat amb els visitants del parc natural.

Aquesta exposició va posar de manifest la importància de crear sinergies amb la població local del territori, i com amb aquesta col·laboració es poden aconseguir grans projectes.

Sense dubte, les jornades van ser molt enriquidores!

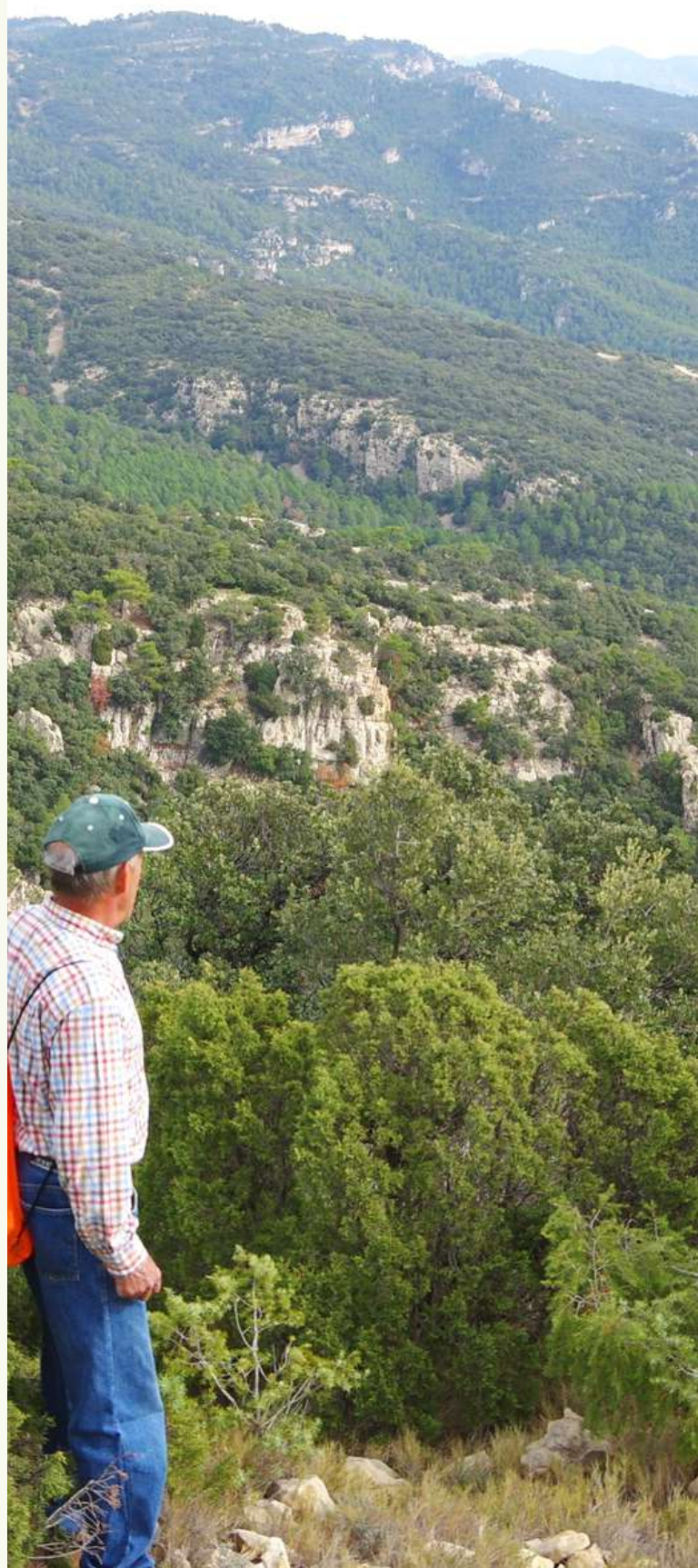

Foto cedida per Alejandro Atienza

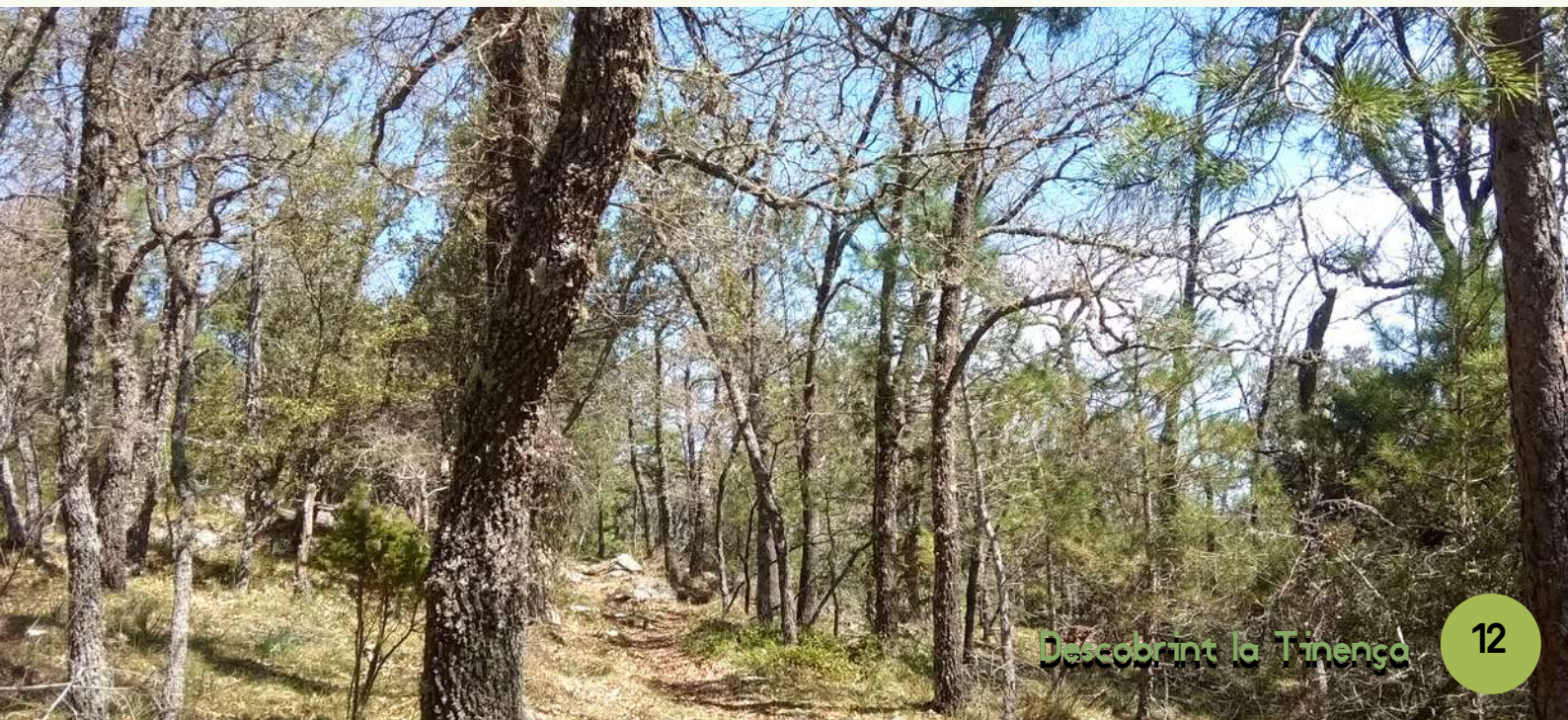
La microreserva de flora del BOVALAR DE CASTELL DE CABRES

A les proximitats del nucli urbà de Castell de Cabres trobem aquesta microreserva, destinada a protegir una bella roureda de roure valencià (*Quercus faginea*) i pastures riques en orquídies com la *Listera ovata*, *Platanthera chlorantha* i la *Phyteuma orbiculare*.

És que, les microreserves de flora són una figura basada en la protecció d'espais de fins a vint hectàrees amb flora endèmica, rara o amenaçada. Es tracta d'un projecte concebut per a garantir la conservació de plantes més destacades del territori valencià, i aquesta microreserva forma part d'aquesta àmplia xarxa que la constitueixen ja 312 microreserves, i que compleix 18 anys des de la seua declaració.

A més a més, en aquesta xicoteta zona de 2,8 ha d'extensió, repartides entre els roures, també trobem carrasques. La tala d'arbres per explotació forestal o amb la finalitat d'establir pastures (bovalars), ha produït una simplificació estructural del bosc, que ha derivat en una major diversitat d'ambients que ha permès el desenvolupament d'unes comunitats de pastures molt interessants que podem observar en l'entorn més pròxim a Castell de Cabres.

Alguns treballs recents se centren en l'estudi de les microreserves i el canvi global ([Laguna i Ferrer-Gallego, 2016](#)). D'aquesta manera, la composició i abundància de les espècies a les microreserves pot servir com a termòmetre dels efectes relacionats amb el canvi climàtic.

PROJECTE DE REINTRODUCCIÓ DEL CREBALÒS

Continuem amb el projecte de reintroducció Benvingut de nou Crebalòs, aquest mes de març amb un nou alliberament de trencalòs a la Reserva de Fauna del Mas del Peraire.

L'au alliberada, femella, s'ha batejat amb el nom de "Setcases", municipi de la comarca del Ripollés on es va trobar l'exemplar. Aquesta presentava una fractura del radi de l'ala dreta i poc pes així que el 31 d'agost de 2020 va ingressar al Centre de Recuperació de Fauna Salvatge de Torreferrussa, fins que va aconseguir les condicions òptimes per alliberar-la a la natura.

Com la resta d'exemplars alliberats, ha estat equipada amb un emissor GPS per seguir els seus moviments, i veure si s'adapta i s'assenta a la Tinença o torna al seu lloc d'origen, com han fet alguns dels adults alliberats.

Estem expectants a conèixer quins seran els seus moviments, en les següents Gasetes ho descobrirem!

Setcases en el moment de l'alliberament

Foto cedida per Víctor Reverté Querol

Els agents cobrint el nou niu amb llana

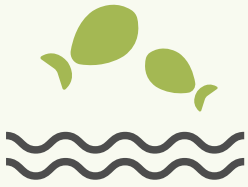
A més, tècnics especialistes del govern d'Aragó i de la Vulture Conservation Foundation que col·laboren en el projecte, van recomanar arreglar una cova com a niu de trençalòs per tal d'accelerar el procés de reintroducció. Per tal de realitzar aquesta gesta s'ha comptat amb l'ajuda dels agents mediambientals especialitzats en treballs d'altura (GIA) així com d'agents de protecció de la natura (APN) del Govern d'Aragó, i s'ha supervisat tot pel personal tècnic del Forn del Vidre.

Igualment, durant el mes d'abril s'han dut a terme tasques de manteniment dels nius artificials (coneguts com a "hacking"), per tal de tindre'ls enllestits per a futures reintroduccions de polls.

Molt prompte es publicarà una nova gaseta on explicarem tot açò i més. Podeu consultar les anteriors a **La Gaseta del Crebalòs**

Mauricio Esteller Grañana

Senderista i amant de la natura. Col·laborador en diversos diaris

Recorrent el riu Cervol

El riu Cervol és un curs d'aigua intermitent que naix a la comarca dels Ports, passant per Vallibona en direcció est a través d'una vall profunda que deixa el Turmell al sud i les Moles de sant Domingo i la Pena de Bel al nord. El riu, d'una llargada d'uns 55 quilòmetres, continua pel baix Maestrat fins a desembocar a la plana de Vinaròs.

Quan l'any 2013 vaig començar a complir el meu petit somni de recórrer aquest riu de cap a cap, no em podia imaginar que avui, començant el 2021 estaria encara parlant, caminant i escrivint envers "el nostre riu".

En petits trams, repetint alguns d'ells, vorejant per la dreta i per l'esquerra, he anat estimant cada vegada més aquest paisatge i el seu entorn. He caminat amb el riu completament sec, amb aigua fins i tot havent de recular i donar una petita volta pel cabal de l'aigua, amb neu i també amb gel, això sí, sempre amb la il·lusió del primer dia.

Descriure en aquesta col·laboració tot el recorregut és impossible, també perquè hauria de fer apartats respecte als barrancs que desaigüen al riu: Rodeixos o Covalta, Triador, Barcella, barranc de la font del Teix, barranc de la Gallera, etc.; Encara que els apartats més importants serien sobre els molins fariners, batans i les seues canalitzacions.

Fotos cedides per M. Esteller Grañana

Al respecte, des de l'Associació Cultural Canetana "Lo SuaBe" vam fer fotografies d'alguns molins i les seues canalitzacions i es van exposar a Canet lo Roig, Sant Jordi i al Museu de Belles Arts de Castelló. Donat l'estat en què es troben tots els molins es va contactar amb distints alcaldes per demanar-los la neteja i així poder veure una part de la nostra història i economia. Es va fer, i ara seria necessari el seu manteniment.

Al llarg del riu trobem molins fariners pràcticament en tots els termes municipals que toca el riu i canalitzacions que els proveïen d'aigua suficient per a fer-los funcionar, algunes d'elles arriben a tindre fins a deu quilòmetres i abastien a diversos molins.

La part més adient per a aquest butlletí penso que és el tram que va des del terme de Rossell al Molí Rico, ja al terme de Vallibona. El riu encaixa entre moles de pedra però amb una vegetació intensa, verda amb contrastos a la tardor. El curs del riu no presenta salts i el llit no és excessivament ample, no presenta una gran quantitat de grava, sent majoritàriament pedres grans i algunes grandíssimes. De totes maneres, penso que en aquest cas el que guanya és el paisatge, senzillament impressionant, i dic això perquè detallar el paisatge i les curiositats trobades faria que aquest escrit fos massa extens i fer-ho amb fotografies també seria inacabable, per això crec que el millor és convidar a fer passejades per les senderes existents i sempre que siga possible caminar pel llit del riu, l'experiència és inenarrable.

Si seguim més cap amunt, trobem dues nominacions diferents, "Barranc de Cap de Terme" i "Barranc de la Carcellera". També trobem la Font Donzella, la Font de l'Esperança, el Toll Blau i prop d'ell el que es coneix com el naixement.

Salutacions cordials i per sobretot SALUT, molta salut.

Vols col·laborar amb nosaltres? envia els teus articles a la següent adreça:

parque_tinenbenifassa@gva.es

T'AGRADARIA PASSEJAR PER LA TINENÇA UTILITZANT LES NOSTRES CADIRES ADAPTADES?

Aquest estiu el parc disposarà de dues cadires **CRAN/JOËLETTE** ("Cadira de Rodes Adaptada per a la Natura") que permetrà a qualsevol persona amb diversitat funcional o mobilitat reduïda practicar el senderisme, sempre amb l'ajuda de quatre o més acompanyants.

Per a més informació contacta amb nosaltres!

Redacció: Equip tècnic del PN

Centre d'Interpretació del Parc Natural de la Tinença de Benifassà

C/ Trascasa, 2. El Ballestar (Castelló)

Telèfons: 964 715 720 - 650 412 497

Correu electrònic: parque_tinenbenifassa@gva.es

[Web del Parc Natural de la Tinença de Benifassà](#)

